

Summary: Universal or National Geography

Ivan Gams

The author deals with the discussion of »crises«, »reformation«, »rejuvenation«, »adaptation of geography to modern constellation in the world sciences« etc. The aim of this discussion is a new structure of the universal geography, but its starting-point is the state (conditions) in their national geography. By this useful discussion the new universal geography as a signpost for the developments of national geographies is formed. But the discussion has to take into account peculiar natural and social conditions which determine the profil of national geographies. Emancipation of the geographical auxiliary disciplines, which is a common process to all sciences, did not occur within the national geographies in the same manner, scope and time. As a case of different historic development there are mentioned the structure of the geography of the USA which is more socially economically orientated, and geography of the Soviet Union, which is developed primarily in physiogeography. Their reformation into the universal geography in sense of some schools of the geographic theory would be accompanied with a reduction of geographic activity in these countries as elsewhere.

PETI MEDNARODNI SPELEOLOŠKI KONGRES V STUTTARTU

(22.—26. september 1969)

Ivan Gams

Na četrtem mednarodnem speleološkem kongresu leta 1965 v Ljubljani je dobila Zveza nemških jamoslovcev in krasoslovcev mandat za organizacijo naslednjega, petega mednarodnega speleološkega kongresa, ki je bil leta 1969 v Stuttgartu. Tu so bila predavanja od 22. do 26. septembra, nato pa so se zvrstile različno dolge ekskurzije v razne smeri. Preko državne meje v Švico podaljšana ekskurzija pod vodstvom švicarskih speleologov se je končala šele 5. oktobra.

Kot vsi dosedanji tudi stuttgartski kongres ni zavračal prijavljenih referatov in ni omejil tematike. Referatov je zato vedno več in kongresna zasedanja vedno bolj razdrobljena v sekcije. Zato je udeležencu, preden ne bo dobil v roke objavljenih referatov, težko presojati vrednost zasedanja v Stuttgartu. Za pet dni referiranja je program, ki smo ga dobili v roke šele pri prihodu v glavno mesto Württenberške, perdvideval 155 referatov, poleg tega pa se je v tem času zvrstila še vrsta sej komisij in skoraj vsak dan ena ali več ekskurzij po krasu Švabske Alpe. Vendar je dal tudi stuttgartski kongres vtis, da se kakovost referatov od prvega kongresa v Parizu leta 1963 dalje nenehno dviga in da referenti vedno manj poročajo o svojih razmišljanjih, vedno več pa o rezultatih svojih raziskovanj.

Tu bo nekaj omemb le o tisti problematiki, ki je bliže geografiji. Speleološki kongresi so postali zlasti po ukinitvi posebne komisije za kraške pojave pri IGU zbirališče kraških geomorfologov. Po subjektivni oceni je bila dobra tretjina udeležencev kongresa iz vrst geografov. Prevladovala so posebno v sekciji za regionalno krasologijo. Vidno mesto v njej so zavzemali referati o tropskem krasu, kjer so morfologiji kot V. Panoš, O. Stelcl, O. F. Aub in P. W. Williams mnogo podrobneje klasificirali oblike tropskega krasa kot to poznamo iz pionirskih študij H. Lehmann, O. Wissmanna in drugih. Aeroposnetki so tudi tam omogočili uporabo kvantitativnih metod (Williams). Med regionalnimi referati je treba omeniti tudi pregled sneženih in ledenih jam v Jugoslaviji, ki ga je podal F. Habe iz Postojne, in D. Gavrilovića (Beograd) referat o jamah v gorovju Tibesti v Centralni Sahari, ki je vzbudil precej zanimanja. Referatov o korozijski intenzivnosti je bilo manj kot v Ljubljani. Vzrok za to je tudi posebna publikacija z naslovom *Problems of Karst Denudation* (Vprašanja kraške denu-

dacije¹), ki jo je ob pomoči Komisije za kraško denudacijo izdal Geografski inštitut CSAV v Brnu. Zamišljena je bila kot pregled kvantitativnega preučevanja korozije po svetu, vendar v celoti ni dosegla tega namena, ker marsikje še ne uporabljajo kvantitativnih metod. Iz Jugoslavije sta v tej knjigi dva prispevka: D. Gavriloviča, ki govori o elementih koničastega (tropskega) krasa v gorovju Beljanici v Vzhodni Srbiji ter I. Gamsa o izsledkih novejših raziskav korozije v Sloveniji. O vidikih teh raziskav za bodoče primerjalne študije o koroziji je pisec referiral na kongresu v Stuttgartu in pri tem obravnaval primerjalne metode pri preučevanju korozijske intenzivnosti. Njegovo trditev, da so dosedanje študije korozije po svetu metodološko in vsebinsko preveč različne, da bi omogočale pravo podobo o intenzivnosti tega procesa po svetu, je osvojila tudi Komisija za kraško denudacijo (odslej erozijo). Sklenila je, da bo sestavila podrobna navodila, ki se jih naj držijo raziskovalci, če hočejo, da bo mogoče njihove rezultate medsebojno primerjati. S tem je dano upanje, da bomo do prihodnjega kongresa leta 1973 v Olomoucu dobili verodostojnejšo podobo o tem, koliko vplivajo na korozijsko intenzivnost po svetu litološka sestava, temperatura, organizmi, padavine, prst, odtok, in pod. Na 5. kongresu je večina referentov soglašala s tem, da je korozija najmočnejša tam, kjer je največji specifični vodni odtok.

Nepričakovano mnogo je bilo na tem kongresu referatov o vsebnosti ogljikovega dvokisa v tleh in v jamah. Vprašanja, v katerih globinah v prsti, v katerem letnem času, pod katerim vegetacijskim pokrovom je največ ogljikovega dvokisa in kako vplivajo nanj namočenost odnosno sušnost, gnojenje poljščin in podobno, pa so tako zapletena, da je upravičen dvom, ali bo ta smer raziskovanja bistveno pripomogla k rešitvi osnovnih vprašanj kraške geomorfologije.

Za Jugoslovane je bilo razveseljivo spoznanje, da Mednarodna speleološka zveza s svojimi telesi, ustanovljenimi leta 1965 v Ljubljani kot začasnimi organi, ni bila v medkongresnem razdobju papirnata ustanova, temveč se je uveljavila v svetovni strokovni javnosti. Od komisij je pokazala največ dejavnosti Komisija za najdaljše jame in najgloblja Brezna, ki jo vodi dunajski jamoslovec H. Trimel. Komisija je objavila svoj seznam najdaljših in najglobljih jam v tretji številki revije »Die Höhle« 1969. Ko pa je na seji v Stuttgartu pretresala ta seznam, v katerem je na vrhu 105,7 km dolga jama Hölloch v Švici, je prispel od speleološke zveze ZDA telegram, da so jamarji na Kentuckijskem krasu prodrli iz neke sosednje jame v jamski sistem pod Flint Ridge. S tem so povečali skupno dolžino *Flint Ridge Cave System-a* na 117 km. Ta jama je torej trenutno najdaljša na svetu.

Ko je komisija obravnavala kriterije za določevanje globin in klasifikacijo jamskih objektov kot brezno in drugo, je prepoznala tudi Rdeče (Crveno) jezero pri Imotskem za brezno, kar se upira dosednji praksi. Naša beseda brezno je od »brez dna«, tega pa pri Crvenem jezeru vidimo, vsaj vodno gladino. Ali ne bi bolj ustrežal naš termin »sudorna dolina«? Če bodo sprejeti kriteriji obveljali, bo Crveno jezero z globino okoli 420 m (od najnižjega roba do skalnega dna pod vodo) najgloblje jugoslovansko brezno, posebno, odkar so ljubljanski jamarji jeseni 1969 ob ponovni meritvi Zankane jame ugotovili globino 329 m. Dotelj je to brezno s proglašeno globino 450 m veljalo za najgloblje v naši državi.

Ugotavljanje najdaljših in najglobljih jam ima sicer malo skupnega z jamoslovjem, vendar po svoje izdaja stopnjo jamarске aktivnosti v svetu. Nekaj podobnega bi lahko rekli v zvezi s tem, katere države so se potegovale za organizacijo naslednjega kongresa. Kandidirale so Južnoafriška republika, Libanon, Grčija in Češkoslovaška. Kongres se je odločil za zadnjo. Pričakovanja, da bi na naslednjem kongresu spoznali kras v Španiji ali v ZDA, se niso izpolnila.

V Stuttgartu je bila osnovana nova sekcija za speleoklimo, speleoterapijo in speleokemijo, kar je novo jamoslovno področje, povezano z zdravstvom. Predlog za ustanovitev je izdelal mednarodni simpozij o tej problematiki maja 1968 v Košicah na Slovaškem. Jugoslovanom je ustanovitev komisije utrdila mnenje,

¹ Terminologija kraških procesov je nevsklajena. Komisija za kraško denudacijo je zaključno zborovanje v Stuttgartu na predlog francoskega delegata preimenovalo v Komisijo za kraško erozijo, večina referentov o tej problematiki pa je govorila o koroziji.

da je treba tudi pri nas pričeti z raziskovanjem jamskih elementov, ki lahko vplivajo zdravilno na človeka (CO_2 , količina trdnih delcev v zraku, vsebnost Ca v zraku, temperatura in vlaga).

Po splošnem mnenju udeležencev je peti mednarodni kongres organizacijsko zaostajal za četrtim kongresom v Ljubljani. Udeležba je bila manjša in bolj enostranska. Manjkali so delegati iz SZ in NDR, razmeroma malo jih je bilo iz ostalih socialističnih držav (Bolgarija 1, Madžarska 6, Romunija 5). Od 214 udeležencev, ki so prišli iz 26 držav, jih je bilo 64 iz ZR Nemčije in 11 iz Jugoslavije. Po programu naj bi referiralo enajst Jugoslovancev, a so mnogi izostali. Speleološka zveza Jugoslavije kot voditeljica jugoslovanske delegacije je popolnoma odpovedala. Na kongresu smo pogrešali simultano prevajanje. Da obisk jam v Švabski Albi ni bil za večino nobeno pravo doživetje, organizatorji seveda niso krivi, ker v nižinski Nemčiji nimajo večjih jam.

Résumé: Ve Congrès International de Spéléologie à Stuttgart

M. I. Gams qui a participé comme un des délégués yougoslaves à ce congrès tenu à Stuttgart de 22 à 26 septembre 1969, présente un bref rapport sur les travaux du Congrès.